

TIP ETİĞİNE GİRİŞ

Prof. Dr. Aydın Ece
Tıp Tarihi ve Etik AD

➤ Yasalar karşısında insan, başkasının hakkına tecavüz ettiği zaman,
Etik olarak ise, bunu aklından geçirdiği anda suçludur.

Kant

Etik:

Toplumun bakış açısını da dikkate alarak, bireylerin uygun ve uygun olmayan davranışlarını belirlemektedir.

Etik

- Yunanca “ **Ethos**” sözcüğünden gelmektedir.
- **Ahlâk kuramı** ya da **teorik ahlâk** diyebileceğimiz etik;
- Yunan filozoflarından bu yana
 - **iyi** ve **doğru** kavramlarının ne olduğunu,
 - ▶ **“mutlak iyi, mutlak doğru”** nun olup olmadığını,
 - ▶ bunlara ulaşıp ulaşılamayacağınıaraştıran bir zihinsel çabadır.
- **Etik** felsefe etkinliğinin temel alanlarından,

- Tıp uygulaması içindeki değer sorunların ele alındığı alan **tıbbi etik** olarak adlandırılır.

Ahlak

- Arapça bir sözcük,
- **Ahlâk** yaradılıştan getirilen huy özellikleri, bireyin sosyal değerleri anlamında kullanılmıştır.
- **Ahlak**; bir yandan kişinin sonradan edindiği tutum ve davranışlar için kullanılırken, diğer yandan toplumun benimsediği değer sistemlerinin adıdır.
- İngilizce'deki “ **Ethics** ” ve “ **Morals** ” sözcükleri ile karşılaştırıldığında Türkçe'deki **Ahlâk** sözcüğünün geniş bir anlam yüküne sahip olduğu görülmektedir.

- ▶ Etik, doğru /iyi ile yanlış/kötü olarak nitelenen kavramların tanımlanması, sorgulanması ve tartışılmasını da içerir.

➤ Temel sorunsalı “**İyi**” nin ve “**kötü**”nün
ne olduğu?

- ▶ Başlıca amacı, en doğru ahlak değerlerini ve eylemlerini belirleyebilmektir.

Deontoloji

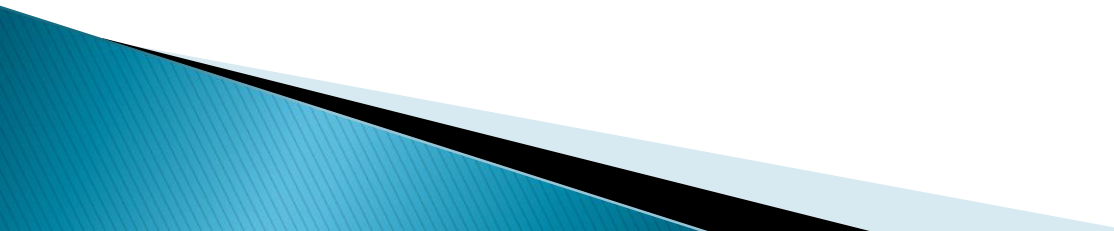
- ❖ Yunanca'; **“Deonto”** görev, yükümlülük, **“logia”** bilgi, **bilim** anlamına gelmektedir.
- ❖ **“ Ne yapmalı ” / “ ne yapmamalı ”** sorularına toplumun belirlediği ve yaptırımlarla donattığı kurallar bilgisidir. **Dile getirdiği yükümlülükler tartışmasız ve zorlayıcı bir nitelik taşımaktadır,**
- ❖ **Deontoloji,** kişilerin üzerlerine düşen ödev/yükümlülüklerin neler olduğunu bilmeleri anlamındadır.

Tıbbi Deontoloji

- ▶ **“Tıbbi Deontoloji”** hekimlerin bilmek ve uygulamak zorunda oldukları etik ilke ve kuralların neler olduğunu bildiren **sistem** anlamına gelmektedir.

Tıp Etiği

- ▶ Tıp etiği, tıp uygulamasında kesinlikle ve dikkatle gözetilmesi gereken bir konudur
- ▶ Çünkü söz konusu olan insan ve hayatıdır.
- ▶ Tıp bir uygulama alanı olarak sadece bir bilim dalı ve teknik beceri alanı değildir.
- ▶ Tıp eğitiminde salt bilgi ve teknik becerilerin öğretilmesi iyi hekim olmaya yetmemektedir.

- ▶ Tıbbın konusu olan insanın değerleri ele alınmalı ve hasta başındaki uygulamalarda insani değerler gözetilmelidir.
 - ▶ Hekimin uğraş alanı olan insan ve ona ait dokular birer madde değildir.
 - ▶ Her bir hasta ayrı ve özel bir kişi, dolayısıyla her bir hekimlik uygulaması özel bir durumdur.
-

Tıbbi Etik

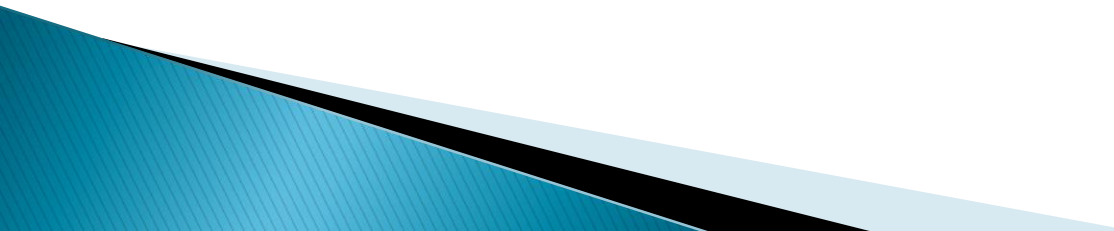
- Hekim-hasta,
- Hekim-hekim,
- Hekim-kurum,
- Hasta-sağlık politikası,
- Tıbbi klinik araştırmalarda Denek-araştırmacı hekim..... ilişkilerinde beliren
- değer sorunlarıyla ilgilenmektedir.

Tıbbi etiğin amacı nedir?

- Tıp uygulaması içindeki değer sorunlarına yaklaşımımızda “ **iyi** ” ve “ **kötü** ” nün hangi değer ölçülerine göre belirlenebileceği,
- Tıp uygulaması içerisinde “ **toplumsal** ”, “ **evrensel** ” nitelikli değerlerin olup olmayacağı, temel amaçları arasında sayılabilir.
- **Tıbbi etik bu temel amaçlardan yola çıkarak tıp uygulaması sırasında karşılaşılan değer sorunlarına yaklaşımın temellerini atmaya çalışır.**

- Günümüzde, toplumsal değişimin / gelişimin hızlı olması, Teknolojinin hızla transferi ise toplumları henüz çözüme bağlanmamış sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır.
- **Klinik tıp alanında karşılaşılan etik sorunların profili bu hazırlıksızlığın bir göstergesidir.**
- **Örn; ölümün tanımı, intrauterin tanıya dayalı kürtajın gerekli olduğu durumların saptanması, embriyo dokularının kullanılıp kullanılamayacağı, doku ve organ nakli, kiralık anne, rekombinant genetik uygulamalar.....vb.**
- Bu konular henüz çözümlenmemiş, belli bir kurala bağlanmamış sorunları içermektedir.
- Bu değer sorunlarına karşılık kurallar önermek, açık uçlu sorunlara yanıt bulabilmek için, özel etik çalışmalara ihtiyaç vardır.

Tıp Etiğinde Yanıtlanması gereken sorular?

- ❖ Hekim-hasta ilişkisinde hekime yüklenen etik sorumluluğun niteliği nedir ?
 - ❖ Hekim etik sorumluluğunu yerine getirmek için neler yapmalıdır ?
 - ❖ Hekim özel nitelikte kişilik özelliklerine mi sahip olmalıdır ?
-

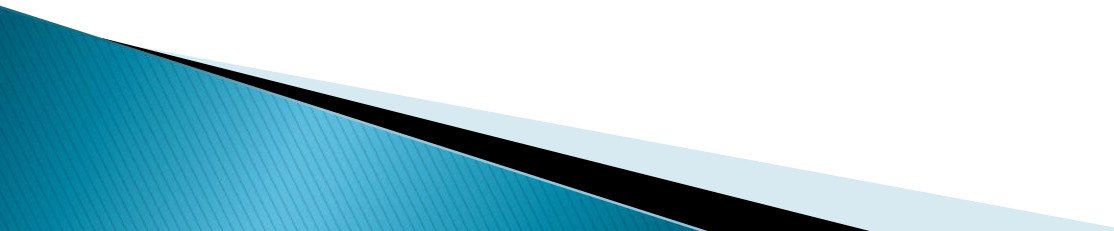
Etik'in Tarihsel Gelişimi

- ▶ **Sokrates EVRENSEL AHLAK (etik)** felsefesini öne sürer.
- ▶ Erdem bilgidir, öğrenilebilir
- ▶ İnsan kendini tanıyarak özgürlüğe ulaşabilir
- ▶ Kendi ruhundaki tutkuları öğren ve onları denetim altına al
- ▶ Kendini kontrol, iyi huyluluk, alçakgönüllülük, bilim aşkı, sadelik, güler yüzlülük, saf kalplilik, ciddi konuşmak, ilahi nitelikte bir ruha sahip olmak, aşırılıktan ve mevki hırsından kaçınmak, açgözlülükten, öfkeden, cinsel düşkünlükten çekinmeyi öğrenmek, hem felsefenin hem de tıbbın özüdür.

Platon – Eflatun

- ▶ Bireysel değil, toplumsal etik, soylular ve köle olmayan yurttaşlar içindir
- ▶ Toplumun çoğu ahlaklı olma ve erdem edinmeden yoksundur
- ▶ Üst düzey yöneticiler akıl ve entelektüel testlerden geçirilmelidir

Aristo

- ▶ Özgür insan, toplumsal (sosyal) insandır
 - ▶ Köleler cansız nesnelerden farksızdır
 - ▶ Erdemli olmak gerekir
 - ▶ Politik bilimler bütün bilimlerin üstündedir
 - ▶ Her şey devletin iyiliğini amaçlamalıdır
-

Epikür

- ▶ İnsanlığın amacı hazzı (acısız bir yaşam) ulaşmaktır
- ▶ Sosyal yaşamdan uzak, münzevi, sade bir hayat iyidir
- ▶ Duyularımızla neyin iyi olduğunu anlamaya çalışırız

Tıp Etiğinde Hipokratik değerler

- ❖ Hekim-hasta ilişkisinin etik yönünden tarihsel temeli
Hipokrat'a (M.Ö. 460-370), hekimlerin içmelerini öngördüğü
And (yemin)'le atılmıştır.
- ❖ **Hekim Andı'nın nasıl oluşturulduğu, Hipokratik Tıp Okulunda kullanılıp kullanılmadığı bilinmemektedir?**
- ❖ Hipokratik tıp ve etiği, Yunan bilim ve kültürüne ait öteki bilgiler gibi **Ortaçağ boyunca unutulmuştur.**

Hipokrat Andı

- ▶ And içerim ki, bu yemini kendi yetenek ve hükmümle yerine getireceğim.
 - ▶ Bana bu sanatı öğreteni babam gibi tutacağım.
 - ▶ Onun dostu olacağım ve maddiyatımı onunla paylaşacağım. Onun çocuklarını kardeşim bileceğim. İstedikleri takdirde bu sanatı onlara karşılıksız öğreteceğim,
 - ▶ Tıbbi bilgilerimi yalnızca çocuklarım, hocamın çocukları ve bu mesleğe girip kurallarını kabul etmiş olanlarla paylaşacağım,
-

- ▶ Yetenek ve hükmüm doğrultusunda hastalarımın iyiliği ve yararı için diyet uygulayacağım ve kimseye zarar vermeyeceğim,
- ▶ Ne ölümcül ilaç isteyeneye böyle bir amaçlı ilaç vereceğim ne de ölümüne neden olacak bir tavsiyede bulunacağım.
- ▶ Bir kadının çocuk düşürmesine yardım etmeyeceğim,
- ▶ Sanat ve hayatımın temizliğini ve kutsiyetini koruyacağım,

- ▶ Mesaneden taş alma müdahalesini uzmanına bırakacağım,
- ▶ Girdiğim her ev, hastamın iyiliği içindir. Özgür ya da köle olsun hiçbir hastama tacizde bulunmayacağım,
- ▶ Hastama ait bilgileri kimseye açıklamayacağım ve onları sır olarak saklayacağım,

Hipokrat Andı metninin yorumu

❖ Hipokrat hekimlerin belli başlı etik ödevlerinin neler olduğunu, hasta karşısında neler yapmaları gerektiğini belirtmiştir.

Örneğin hekim ilke olarak ;

- ❖ sır saklayacak,
 - ❖ hastasına zarar vermeyecek,
 - ❖ kural olarak, öldürücü ilaç vermeyecek,
 - ❖ düşük yaptırmayacak,
 - ❖ mesaneden taş almayı uzmanına bırakacaktır.
- ❖ Hekimin hastasına karşı etik yönden kabul edilebilir bir tutum/davranış sergileyebilmesinin yolu, kendisine dışarıdan yüklenen bazı ilke ve kuralları yerine getirmekle gerçekleşecektir

Türkiye’de kullanılan Hekim Andı

- Hekimlik mesleği üyeleri arasına katıldığım şu anda, hayatımı insanlık yoluna adayacağımı açıkça bildiriyor ve söz veriyorum. Hocalarıma saygı ve gönül borcumu her zaman koruyacağıma, san’atımı vicdanımın buyrukları doğrultusunda dikkat ve özenle yerine getireceğime, hasta ve toplumun sağlığını baş görev sayacağıma, benden hizmet bekleyen kimselerin sırlarına saygılı olacağıma ve onları saklayacağıma,
hekimlik mesleğinin onurunu ve temiz töresini sürdüreceğime, meslekdaşlarımı kardeş bileceğime, din, milliyet, ırk, siyasî eğilim veya toplumsal sınıf ayrımlarının görevimle hastam arasına girmesine izin vermeyeceğime, insan hayatına kesinlikle saygı göstereceğime, baskı altında kalsam bile tıp bilgilerimi insanlık değer ve yasalarına karşı kullanmayacağıma,
açıkça, özgürce ve namusum üzerine ant içerim.

- Hipokrat'ın hekimlere yüklediği etik yükümlülük, çağının dünya görüşüne uygun olarak, bilgisel (bilimsel) verilerden yola çıkarak türettiği yeni bir kavram;

günümüzde hekimlerin çok iyi bildiği

“ PRIMUM NON NOCERE ” (öncelikle zarar verme)
değişidir.

Bu değiş ve geliştirdiği kavram yüzyıllardır hekimlik mesleğinin temel etik ilkesi olmuştur .

Hristiyanlıkta Etik

- ▶ **Aquinalı Thomas:**
- ▶ Skolastik felsefe + Hristiyanlığın ahlak ve erdem ilkeleri
- ▶ Kişi iyiyi seçerek mutluluğa ulaşabilir ancak bu Tanrı'nın dilemesiyle olur
- ▶ **Campanella (15. yüzyıl):**
- ▶ Dini etikten öte, günlük bireysel ve sosyal davranışlar arasındaki bağlara vurgu yapar

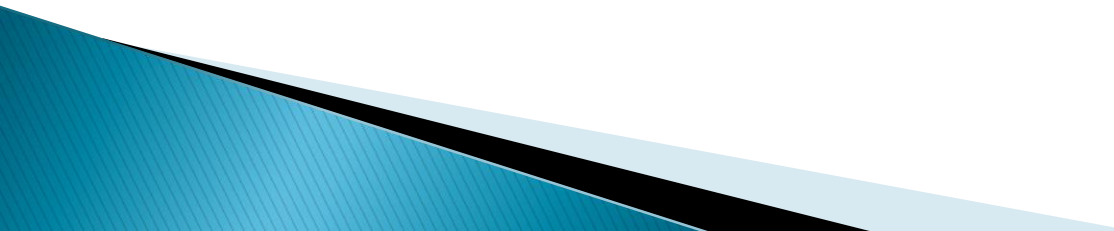
Batıda Dindışı Etik

- ▶ **Giardiano Bruno:** Dogmatik din etiğine karşı çıkar
- ▶ **Montaigne:** Kaynağı ilahi olsa bile, pratikte ilahiyattan uzaklaşmış akla dayalı etiği savunur
- ▶ **Thomas Hobbes:** Materyalist felsefe ile uyumlu etik
 - Birey bencilliği ile Toplum çıkarı uzlaşma ve çatışmasından etik olan olmayan durumlar ortaya çıkar

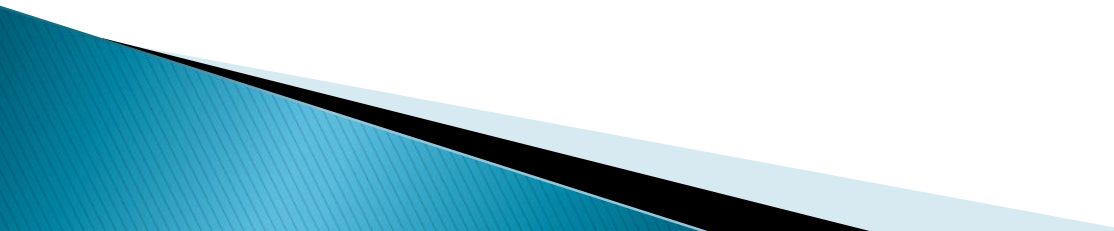
- ▶ **Spinoza:** Doğu felsefelerine benzer şekilde ahlak ve erdem anlayışını savunur
- ▶ **John Locke:** Ahlaki olgular deneyimlerin ürünüdür
- ▶ **Kant:** Özgür irade=Ahlaki zorunluluklar bilinci
- ▶ Kantın Etik Teorisi:
 - Tanrı'nın varlığı
 - İradenin özgürlüğü
 - Ruhun ölümsüzlüğü' ne dayanır

- ▶ **Schopenhauer:** Karamsar etik
- ▶ Varolmak ve yok olmak acıdan ibarettir
- ▶ İnsan tutkularının esiridir
- ▶ **Nietzsche:** İyi bireyin gücüne güç katan şey, kötü kişiyi güçsüz kılan şeydir

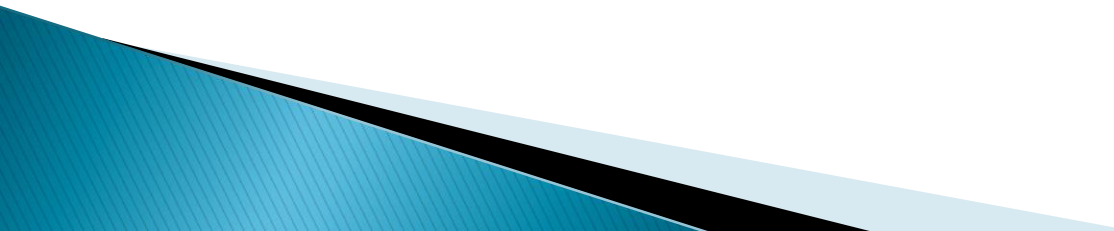
KAVRAMLAR

- ▶ ETİK
 - ▶ AHLAK
 - ▶ DEONTOLOJİ
 - ▶ BİYOETİK
 - ▶ EYLEM
 - ▶ ERDEM
-

ETİK

- ▶ Yunanca “Ethos”
 - ▶ İyi, güzel
 - ▶ Kuralları toplumsal tepkilerle belirlenir
 - ▶ Yasal bir zorunluluğu yoktur
 - ▶ Yere ve zamana özgü iyi/güzel davranışların kurallarını saptayan ahlak bilimi
 - ▶ Ahlak üzerine yapılan sistematik düşünce
 - ▶ Eylemin teorisidir
-

AHLAK

- ▶ Arapça “Halak”, yaratılış, huy
 - ▶ Eylemin pratiğidir
 - ▶ Başka varlıklarla belli değerlere göre gerçekleşen ilişkileri düzenleyen kurallar
 - ▶ Anlam ve değer insani ilişkilerle ortaya çıkar
 - ▶ Niyet, eylem, sonuç iyi olmalı
 - ▶ İyi olanı kötüye tercih etme
-

DEONTOLOJİ

- ▶ Kural bilimidir
- ▶ Tıbbi deontoloji,
“kendine”
“meslektaşlarına”
“topluma” karşı yükümlülüklerini içerir

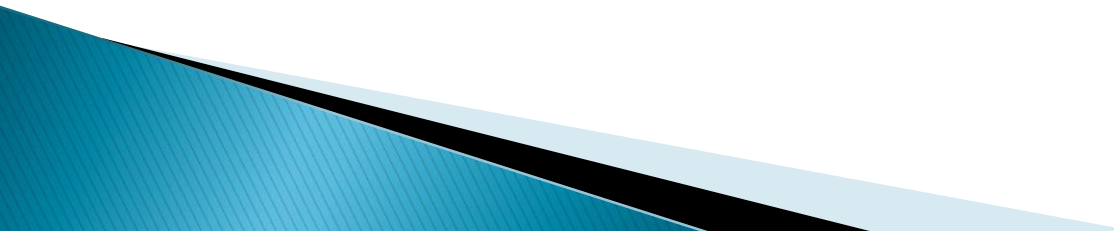
BIYOETİK

- ▶ Etikle canlılık bilimlerinin kesişme noktası
- ▶ Tıp, sağlık hizmetleri ve biyolojik bilimlerde ortaya çıkan ahlaki değer sorunlarını konu eder
- ▶ **Biyoetik alt başlıkları,**
 - “**Klinik Etik**” sağlık hizmeti sunumu ile ilgili
 - “**Araştırma Etiği**” araştırmalara katılanları korur
 - “**Meslek Etiği**” ödev ve sorumluluklarla ilgili
 - “**Kamu Politikaları Etiği**” yasalara zemin hazırlar

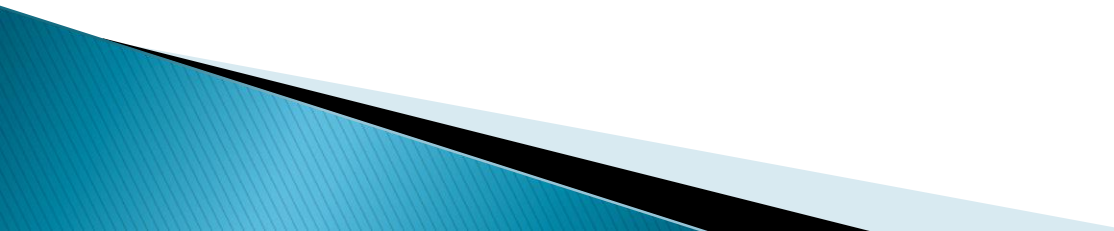
EYLEM

- ▶ Etiğin nesnesidir
- ▶ Eylem,
“değerlendirme”
“İlgili yaşantı”
“yapma”dan ibarettir
- ▶ Etik, eylemin
“niyetine”, “şekline”, “amacına”, “sonucuna”
bakar

ERDEM

- ▶ Dürüstlük, adalet, saygı, sevgi, güven
 - ▶ Bilgelik, ölçülülük, cesaret
 - ▶ Ahlaki mükemmellik
 - ▶ Etik davranışların temelinde erdemlilik vardır
-

Tıp ve Etik

- ▶ Tıp hem bir bilim, hem de sanattır
 - ▶ Tıp sanatı, hiç biri bir diğerinin aynısı olmayan hastalar, aileler ve toplumlara tıp bilimleri ve teknolojisinin uygulanmasıdır
 - ▶ Bireyler, aileler ve toplumlar arası farklılıklar etikte birlikte tanınır ve dikkate alınır
-

Tıp etiğinde çağdaş değerler

- ❖ Günümüzde sağlık hizmeti sunumu, bireysel bilgiye ve beceriye dayalı uygulamalar olmaktan uzaklaşmış, kurumsal ölçekte ve ileri teknoloji kullanılarak verilmeye başlanmıştır,
- ❖ Sağlık alanında ve toplumun doğasında meydana gelen dönüşümler, tıbbın etik boyutunun da yeni bir çehre kazanmasına, daha karmaşık hale gelmesine yol açmıştır.

Tıp etiğinde çağdaş değerler

- ▶ Hasta haklarının daha yaygın kabul görmesi, kapsamının genişlemesi,
- ▶ diğer yandan sağlık çalışanlarına yönelik meslek hatası ithamlarının çoğalması, tıp camiasında genel bir güvensizliğe, huzursuzluğa yol açmıştır.
- ▶ Bu olumsuz durum, sorunlara karşı önlem niteliği taşıyan etik kurallara/ onlara kaynaklık eden temel etik ilkelere yönelik ilgiyi arttırmıştır.

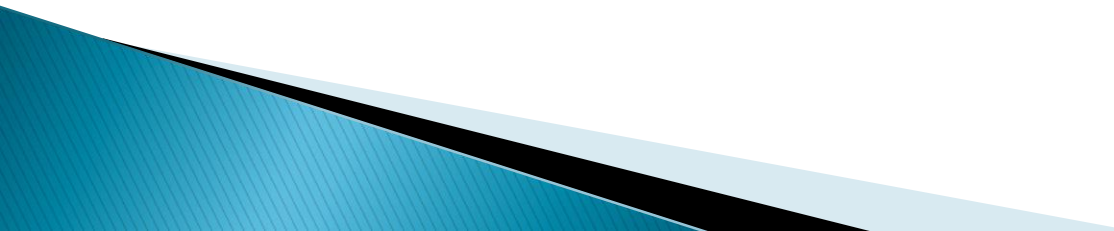
Tıp etiğinde çağdaş değerler

- ▶ Çağdaş toplumun değişen nitelikleri çerçevesinde, sağlık hizmeti sunanların mutlak egemenliğine dayanan geleneksel düzen değişmiş, hastalar ve yakınları tıbbi uygulamalar konusunda giderek daha fazla söz sahibi olmuştur.
- ▶ **Bireyin önem kazanması, kişi/insan hakları, liberal düşünce tarzı, demokratik değerler, yeni sosyal hak kavramları, bireyselleşme vb. ortaya çıkmıştır.**

Tıp etiğinde çağdaş değerler

- **Geleneksel tıp etiğinde** hekim; hastanın iyilik ve yararını birincil değer olarak görerek, **yararlılık ilkesine (zarar vermeme)** uygun davranır,
- Bunun sonucu olarak hekim, **hastasının sağlığıyla ilgili kararlarda tek başına hareket eder** , böylece hekimin otoriter tutumu ortaya çıkar.
- **Çağdaş tıp etiğinde;** hekim-hasta ilişkisindeki hekimin otoriter konumunun terkedilip yerine **hasta merkezli** bir anlayışın geçtiği görülür.

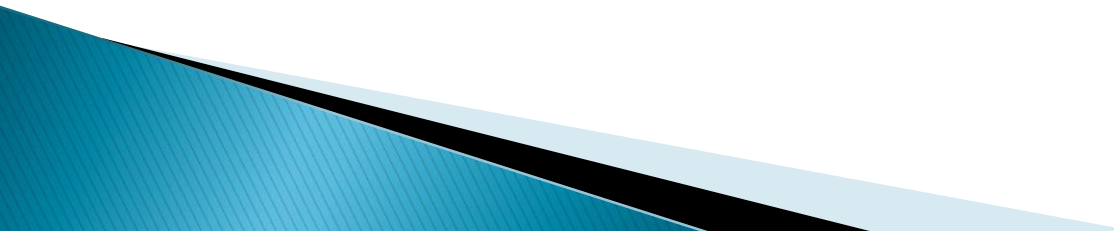
Etik Derslerinin Amacı

- ▶ Doğru eylemin ne olduğuna karar vermek
 - ▶ Zor karar verilecek durumlarda nasıl davranılacağını bilmek
 - ▶ Etik kurallar ve yasal düzenlemeler
-

Etik Derslerinin Amacı

- ▶ Tıp bilgi ve becerisinin yanında sağlık çalışanı kimliğine uygun etik değerleri sergileyebilmeli
- ▶ Yaşanılan toplumun sorunlarını izlemek, tahlil etmek ve bilimsel bakışla kendi görüşünü oluşturmak

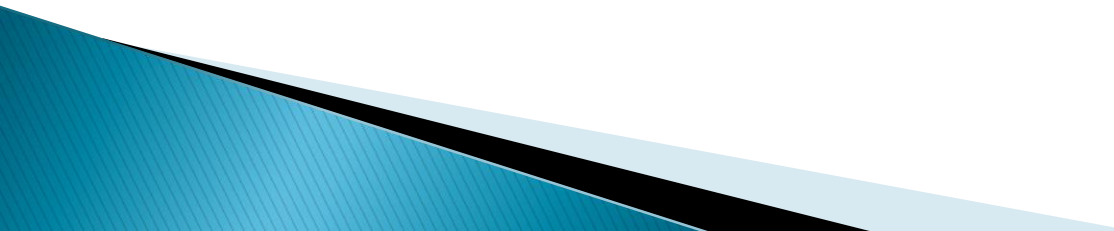
Etik Konuları

- ▶ Aydınlatılmış Onam
 - ▶ Hasta Hakları
 - ▶ Mahremiyet Hakkı ve Tıbbi Gizlilik
 - ▶ Gerçeğin Söylenmesine İlişkin Etik Sorunlar
-

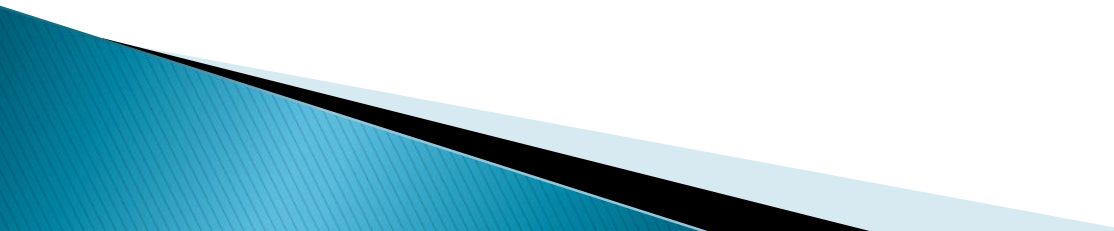
Etik Konuları

- ▶ Yaşamın Başlangıcına İlişkin Etik Sorunlar (*Gebelik, Kürtaj, Yardımcı Üreme Teknikleri, Klonlama, Genetik ve Embriyo Araştırmaları*)
- ▶ Yaşamın Sonuna İlişkin Etik Sorunlar (*Ötanazi, CPR (Cardiopulmonary resucitation), DNR (Do not resuscitate), tedavinin reddi, boşuna tedavi ve tedavinin kesilmesi*)
- ▶ Organ ve Doku Nakline İlişkin Etik Sorunlar
- ▶ Klinik Araştırmalar ve Bilim Etiği

Aydınlatmanın Unsurları

- ▶ Bilginin açıklanması
 - ▶ Hastanın anlayabileceği açık bir dille
 - ▶ Hastanın anlatılanları anlaması
 - ▶ Yeterlilik
 - ▶ Gönüllülük
 - ▶ İmzalı belge
-

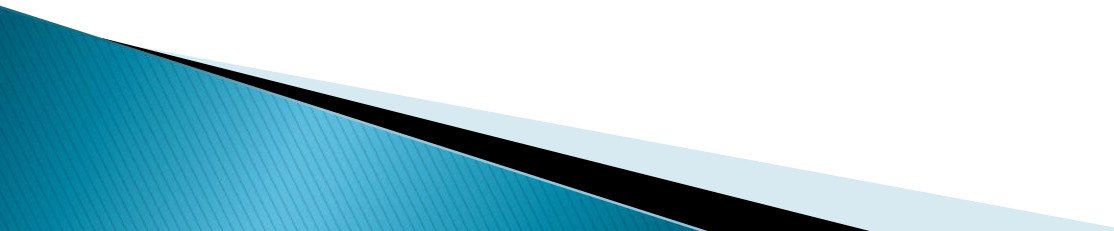
ONAM (*rıza*)

- ▶ Zorlama olmamalı
 - ▶ Yönlendirme olmamalı
 - ▶ İkna etmemek
 - ▶ Hastanın yeterli olması
-

Hastanın Hakları

- ▶ Adil olarak sağlık hizmetinden faydalanabilme
- ▶ Bu hizmetten nasıl faydalanacağı konusunda bilgi isteme
- ▶ Sağlık kuruluşunu seçme/değiştirme hakkı
- ▶ Sağlık çalışanını seçme/değiştirme hakkı
- ▶ Tıbbi gereklere uygun teşhis/tedavi/bakım hakkı
- ▶ Tıbbi özen gösterilme hakkı
- ▶ Onamı olmadan tıbbi müdahale yapılmaması
- ▶ Yapılacak tıbbi müdahaleyi red hakkı
- ▶ Acil/Adli/Yaşlı/Özürlü hastaların öncelik hakkı

Hastanın Hakları

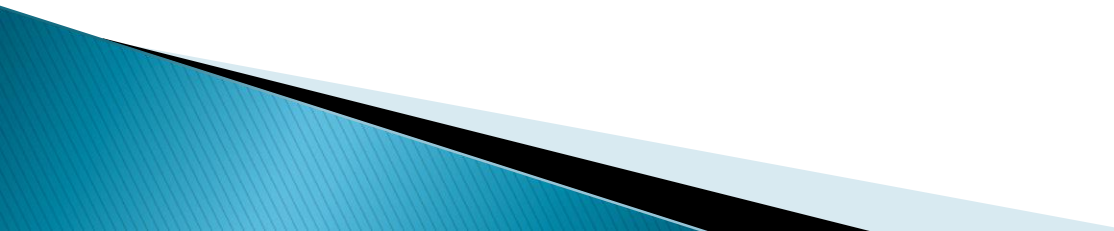
- ▶ Mahremiyete/tıbbi gizliliğe saygı hakkı
 - ▶ Sağlık durumu ile ilgili bilgi isteme hakkı
 - ▶ Kayıtları inceleme hakkı
 - ▶ Kayıtların düzeltilmesini isteme hakkı
 - ▶ Kendine ait bilgilerin başkasına verilmemesini isteme
 - ▶ Tıbbi araştırmalarda onam alınması
 - ▶ Güvenliğinin sağlanması
 - ▶ Dini vecibeleri yerine getirebilme hakkı
 - ▶ Hasta refakatçi ve ziyaretçisine izin
-

Hasta Hakları Yönetmeliđi

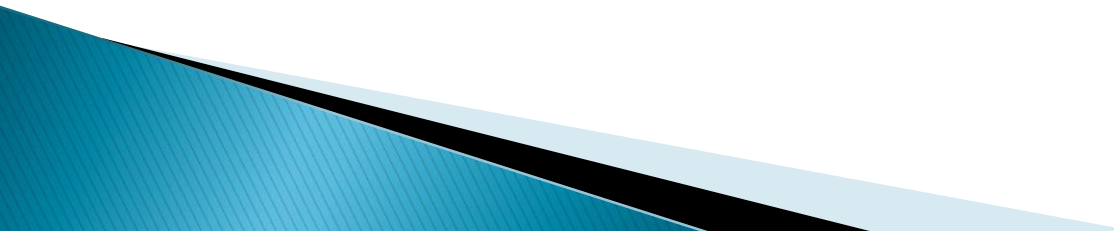
- ▶ Bedeni, ruhi ve sosyal yönden tam bir iyilik hali içinde yaşama hakkı
- ▶ Herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı
- ▶ Irk, dil, din ve mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç ve ekonomik ve sosyal durum farklılıkları dikkate alınamaz
- ▶ Tıbbi zorunluluklar ve kanunlarda yazılı haller dışında, rızası olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına dokunulamaz
- ▶ Kişi, rızası ve Bakanlığın izni olmaksızın tıbbi araştırmalara tabi tutulamaz
- ▶ Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz

WMA (*Dünya Tıp Birliği*)

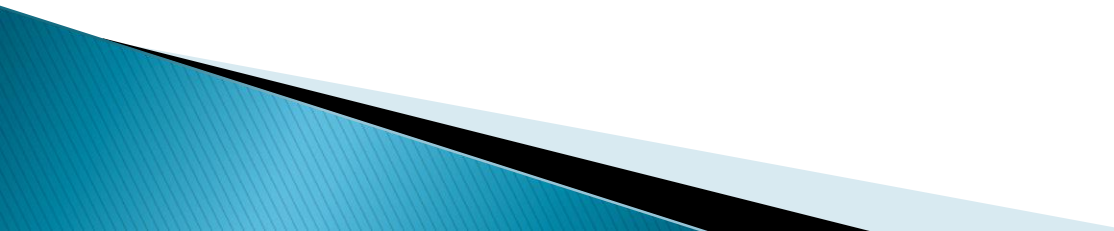
Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi (1981)

- ▶ Özgürce hekim seçimi
 - ▶ Önerilen tedaviyi red/kabul
 - ▶ Özel hayatın gizliliğine saygı
 - ▶ Onurlu bir şekilde ölme hakkı
 - ▶ Dini temsilci yardımı
-

WHO (*Dünya Sağlık Örgütü*) Amsterdam Bildirgesi (1994)

- ▶ Sağlık hizmetlerinde insan hak ve değerlerinin gözetilmesi
 - ▶ Bakım/tedavi hakkı
 - ▶ Bilgilendirilme/onam
 - ▶ Mahremiyet
-

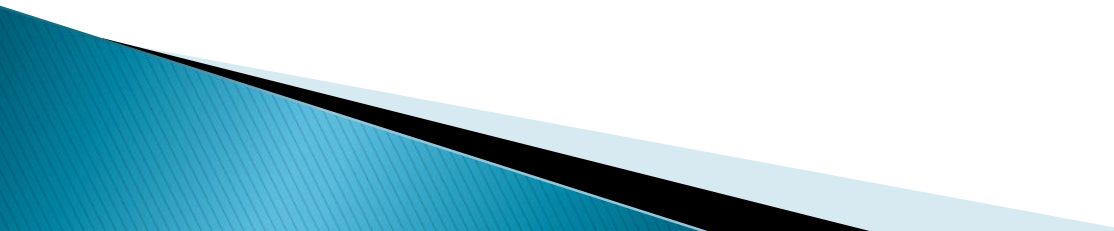
BİLİM ETİĞİ

- ▶ Bilimsel veriler, deney ve gözlemler ile elde edilmeli
 - ▶ Veriler bilimsel olarak değerlendirilmeli
 - ▶ Varılan sonuçlar saptırılmamalı
 - ▶ Elde edilmeyen sonuç araştırma sonucuna konulmamalı
 - ▶ Faydalanılan kaynaklar açıkça belirtilmeli
 - ▶ Başkasına ait veriler kendine mal edilmemeli
-

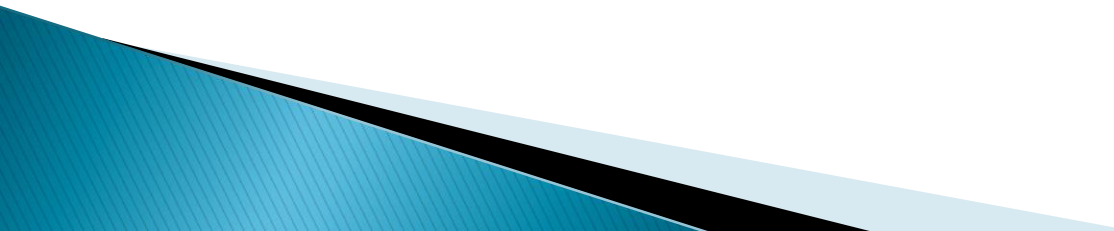
BİLİM ETİĞİ

- ▶ İnsan deneklerin olası riskler konusunda bilgilendirilip onamlarının alınması
- ▶ Araştırmanın,
 - “deneklere”
 - “deneyi yapanlara”
 - “çevreye”
 - “insan sağlığına” zarar vermemesi
- ▶ Hayvan deneklerin gereksiz yere zarar ve acı görmemesi

BİLİM ETİĞİ

- ▶ Bilim insanları araştırma sonuçları ile ilgili toplumu bilgilendirmeli olası zararlar konusunda uyarmalı
 - ▶ Onaylamadıkları uygulamalara yol açan araştırmalara katılmamalı
 - ▶ Araştırmanın tasarlanması, planlanması, yürütülmesi ve yayına hazırlanmasında emeği olmayanların isimlerine çalışmada yer verilmemesi
 - ▶ Akademik ilerleme, ödül jürilerinde bilimsel liyakat neyi gerektiriyorsa ona göre davranılması
-

Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik (2011)

- ▶ Araştırmaya katılacak gönüllülerin hakları, güvenliği ve esenliğinin korunması
 - ▶ Araştırmanın mevzuata uygun şekilde yapılmasının ve takip edilmesinin sağlanması amacıyla araştırma protokolü, araştırmacıların uygunluğu, araştırma yapılacak yerlerin yeterliliği ve gönüllülerin bilgilendirilmesi
-

ETİK KURUL

- ▶ Sağlıkla ilgili etik sorunlarda danışmanlık hizmeti
 - ▶ Hasta merkezli sağlık hizmeti vermek
 - ▶ Denekleri korumak
 - ▶ Toplumun yararına olanı arttırmak
 - ▶ Sağlığı ve sağlık hizmeti verilmesine yönelik bilgilerin kazanımını/kullanımını kolaylaştırmak
-